

Türkiye'nin Suriyeli Çocuk Gelinleri: Sosyolojik Bir Değerlendirme

(Syrian Child Brides of Turkey: A Sociological Review)

Dolunay ŞENOL* - Aybike DİNÇ**
(Kırıkkale Üniversitesi)

Özet

Çocuk gelinler, çok uzun yıllardır problem olarak bilinen ve çözümü de bir o kadar zor olarak kabul edilen bir realitedir. Hacettepe Üniversitesi'nin yapmış olduğu araştırma verilerine göre ülkemizdeki her üç evlilikten birisi çocuk yaşta gerçekleşmektedir. Böyle bir problemin en etkin çözümünün toplumsal değerlerde meydana gelecek değişiklikler ve toplumsal zihniyetlerin değiştirilmesi ile mümkün olabileceği bilinmektedir.

Bilindiği gibi ülkemiz son yıllarda Suriye'den önemli oranda bir göç aldı. Suriyeli sığınmacılar Türkiye'ye gelmeye başladıktan sonra, kızlarının namus ile ilgili bir sıkıntı yaşamaması, hiç olmazsa kalacak daimi bir evlerinin olması, ekonomik yüklerinin olmaması vb. gerekçelerle kızlarının erken yaşlarda evlenmelerine onay verdiler. Bu da ülkemizde çocuk gelinler probleminin daha da istenmeyen boyutlara ulaşmasını sağladı. Biz de bu çalışma ile sığınmacı olarak ülkemize gelen ve erken yaş evliliği yapan bu kadınların yaşamış oldukları ve yaşamaları muhtemel olan problemleri ve bu evliliklere dair istatistikleri sosyolojik bir bakış açısı ile ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar kelimeler: Çocuk gelin, erken yaş evliliği, göç, kadın, toplumsal cinsiyet ve kadın.

Abstract

Child brides are reality which are known as a problem for long years and whose solution is considered to be difficult. According to the results of the research conducted by Hacettepe University, one of every three marriages in our country takes places in child age. Most effective solution of such problem is known to be the changes in the social values and mindsets.

As it is known, our country has received significant migration from Syria in recent years. After Syrian asylumseekers began to arrive in Turkey, they allowed their girls to get married in early ages due to different reasons such as; not to experience any trouble relating to the female honour, to have

* Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi,
dolunay_senol@yahoo.com

** Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi,
aybikedinc@gmail.com

a permanent accommodation, not to have any economic burden. This situation has lead the increase of the child brides to the more undesirable level. In this study, we will try to put forward the existing and possible problems of the women, who came to our country as asylumseeker and who got married in early ages, and will try to put forward the statistics of these early marriages by a sociological perspective.

Key words: Child bride, child marriage, migration, woman, gender and woman.

Giriş

Göç olgusu, özellikle göç alan bölge için pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Gerek kırdan kente, gerekse ülkeler arası göçlerde öncelikli sorunlar olarak çarpık kentleşme, kentlerin etrafında veya sanayi bölgelerine yakın yerlerde sağlıksız yerleşim bölgelerinin oluşması, işsizlik oranının artması, eğitim ve sağlık sorunlarının baş göstermesi, suç oranının artması ve sosyo-kültürel yapıda meydana gelen değişiklikler gösterilmektedir. Birer toplumsal sorun olarak nitelenen bu durumların sebeplerinin anlaşılabilmesi ve çözüm yolları geliştirilebilmesi için öncelikle “göç”, “göçmen”, “sığınmacı”, “mülteci” gibi kavramları açıklamakta ve sığınmacıların göç sırasında ve sonrasında yaşadığı sorunlara değinmekte fayda vardır.

İnsanların genellikle sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi vb. nedenlerle bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına geçişi göç olarak tanımlanır. Göçlerin, belirli bir zaman dilimi içinde, belirli bir yerleşim alanında yaşayan insanların yerleşim amacıyla aynı ülke içerisindeki yerleşim birimleri arasında yer değiştirmesi olarak ifade edilen “içgöçler” (internal migration) ve uzun süre kalmak, çalışmak ve yerleşmek için bir ülkeden diğerine yapılan nüfus hareketleri olarak ifade edilen “dışgöçler” (external migration) olmak üzere iki şekilde gerçekleşmiş olduğu kabul edilmektedir. (Özer, 2004: 11)

Göç, durağan bir olgu değil, aksine içinde “sınırlar”, “devamlılık” ve “itici-çekici etkenler” barındıran dinamik bir olgudur. (İçduygu ve Ünal, 1998:38) Nüfusu yaşadığı bölgeden dışarı iten her türlü sebep “itici güç” olarak adlandırılırken; göç edilen yerin daha güvenli olması, ekonomik ve sosyal canlılık gibi etkenler “çekici güç” olarak adlandırılmaktadır. Nüfusun iki yerleşim yeri arasında hareketini sağlayan ulaşım araçlarındaki ve imkânlarındaki gelişmeler vb. ise “iletici güç” olarak kabul edilmektedir. (Balçioğlu, Kocabaşoğlu ve Savrun, 2000: 53) Bir diğer ifadeyle göç olgusu irdelenirken mesafe ve zaman boyutunun yanı sıra, kalıcı olup olmadığı da göz önüne alınmaktadır. Buna göre, sözelimi kente yapılan göçler “kente gidiş aşaması”, “kente geliş-gidiş dönemi” ve “kente temelli yerleşme aşaması” olmak

üzere üç aşamada değerlendirilmektedir. (Kartal, 1978:35-36)

Göç olgusunu tanımlarken dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise Fichter'in (1990: 142) bireyin tercihini dikkate alarak yapmış olduğu "gönüllü göçler" ve "zorunlu göçler" ayrımıdır. Özkalp (1990: 211), gönüllü göçün insanların kendi istekleri ve beklentileri doğrultusunda gerçekleştiğini öne sürerken; Gürel (2001: 141), gönüllü göçün bireyin isteğine bağlı olduğunu ancak bu isteğin genellikle göç edilen yerdeki ekonomik ve sosyal koşulların zorlaması sonucu ortaya çıktığını ifade etmektedir. Zorunlu göç ise, çeşitli kuvvetlerin etkisi ve zorlaması sonucu bireylerin iradesi dışında gerçekleşmektedir. (Akkaya, 1979: 23) Türkiye'de iç göçler büyük oranda kırsal alandan kentlere ve küçük kentlerden büyük kentlere doğru gönüllü göç şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak GAP bölgesine bakıldığında, bölgenin yaklaşık 20 yıldır yaşadığı terör ortamı ve GAP projesi çerçevesinde yürütülen baraj yapımları nedeni ile zorunlu göçler yaşandığı görülmektedir. (Erkan, 2002:171) Bu ve buna benzer göç çeşitleri ile de zaman zaman karşılaşılabilir.

Göç ile ilgili bir diğer kavram da göçmen kavramıdır. "Göçmen" kavramı yurt içi ve yurt dışı kalıcı yer değişikliği yapan, bir başka deyişle göç eden herkes için kullanılırken; "mülteci" ve "sığınmacı" kavramları kullanımları bakımından farklılık arz etmektedir. 1994 tarihli "İltica ve Sığınma Yönetmeliği"ne göre:

"Mülteci, Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade etmektedir."

Sığınmacı, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade etmektedir."

Her iki tanıma da dikkat edildiğinde, mülteci ile sığınmacı arasındaki tek farkın, mülteci tanımında yer alan "Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebi ile" ibaresi olduğu görülmektedir. Buna göre, Avrupa dışından gelmiş olan yabancılar, mültecilikle ilgili tüm kriterlere sahip olmalarına karşın, mülteci değil sığınmacı olarak adlandırılmaktadır. (Başak, 2011: 5-6) Bu nedenle, bu çalışmada yer alan Suriye uyruklu göçmenler de "sığınmacı" olarak anılacaktır.

Yöntem

Türkiye’de yaşamakta olan Suriyeli sığınmacılar sorununa çocuk gelinler bağlamında yaklaşarak, ülkemizdeki Suriyeli çocuk gelinleri konu edinen bu çalışmada yöntem olarak, nitel araştırmalarda önemli bir bilgi kaynağı olan doküman incelemesi yapılmıştır. Bu doğrultuda, Türkiye’ye sığınan Suriyeli kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi sorununa ışık tutabilecek resmi belgeler, akademik çalışmalar, bilimsel araştırmalar, yayınlanan rapor ve makaleler ve konu ile ilgili yazılı basında çıkan haber dokümanları incelenmiştir. Resmi belgeler, basın açıklamaları, yazılı kural ve yönergeler, gazete, dergi ve kitaplar gibi dokümanlar, araştırılan konuyla ilgili kişi ya da kurumlara ulaşmanın mümkün olmadığı durumlarda etkili bir bilgi toplama yöntemi olması ve araştırmacıya geniş bir örneklem sağlaması bakımından değer taşımaktadır. Konu hakkında yazılı basında çıkan haber ve yorumlardan elde edilen zengin veri kaynaklarıyla, araştırmanın inanılabilirliğine katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Konu ile ilgili veriler 2016 yılının Eylül ve Ekim aylarında toplanmış olup, araştırmadaki veriler 2010 yılından günümüze kadar gelen zamanı kapsamaktadır. Verilerin sınıflandırılmasında araştırmanın alt problemleri esas alınmış, resmi kurumlar tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına tablo ve grafiklerde istatistiksel olarak yer verilmiş ve çalışmanın inanılabilirliği açısından, yazılı basında çıkan haberlere de resmi açıklamalarla birlikte yer verilerek çarpıcı görüşlerin yansıtılması amaçlanmıştır.

Türkiye’deki Suriyeli Göçmenler

Türkiye gerek coğrafi konumu, gerekse sosyo-ekonomik şartlarının komşusu olan ülkelerden daha iyi olması nedeniyle yüz yıllardır önemli bir dış göç ülkesi konumundadır. 15. yüzyılda İspanya’dan kaçan Yahudiler, 19. yüzyılda Avusturya’nın baskısından kaçan Macar ve Polonyalılar, 1980’lerde Bulgaristan’dan kaçan 300 bin Türk, İran-Irak savaşı boyunca 1 milyon kişi, Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra Asya ülkelerinden ve Kafkasya’dan göçenler, Körfez Savaşı’ndan sonra göçen 500 bin Kürt, Yugoslavya’nın dağılmasıyla göçen 25 bin Boşnak ve son dönemde Suriye’den gelen milyonlarca insan Türkiye’nin dış göçlere açık bir ülke olduğunu açıkça göstermektedir. (Hassoy, 2016: 16)

Göç, kabaca yer değiştirme hareketi olarak tanımlansa da insanlar göç ederken toplumsal değerleri ve zihniyetleri ile birlikte göç etmektedirler. Ancak göç etmiş bulundukları sosyo-kültürel yapıların da kendilerine özgü toplumsal değerlerinin olduğunu unutmamak gerekir. Göç edenlerin ve göç kabul edenlerin toplumsal değerleri karşı karşıya geldiğinde

göç alan bölgenin kendi kültürel değerlerinin baskın olması beklenir. Karşı karşıya kaldığı bu kültürel farklılık nedeniyle birey uyum güçlüğü çekebilmektedir. Uyum güçlüğü bireyin dâhil olduğu yeni çevrenin kültürünün, kendi kültürüne benzemesi ile doğru orantılıdır. (Garcia, 1985'ten Akt: Esentürk Ercan, 1998: 24) Ancak bireyin göç ettiği bölgenin kültürüne yakınlığı ve zaman içinde yeni kültürü tanımaya başlaması ile sosyal uyum sorunlarının azalması beklenmektedir.

Savaş ya da çatışma gibi itici etkenlere bağlı olarak ülke dışına göç etme, en dramatik göç şekli olup; sığınmacılar da bu durumdan en çok etkilenen gruplardır. (Noji, 2000'den Akt: Vatansever, 2016: 20). Sığınmacı ve mültecilerin yaşadığı sorunların başında sosyal uyum güçlüğü'nün yanı sıra; sağlıksız yaşam koşulları, barınma ve ulaşım ile ilgili sorunlar, yetersiz beslenme, sağlık hizmetlerinden ve sosyal hizmetlerden yeteri kadar yararlanamama, şiddet, suça eğilim vb. sorunlar yer almaktadır. (Karadağ- Altıntaş, 2010'dan Akt: Vatansever, 2016: 20)

Suriye'de 2010 yılından bu yana sürmekte olan savaşın etkileri, ülkemizde de derinden hissedilmektedir. Savaşın yıkıcı etkilerinden kaçan milyonlarca insan hayatta kalabilmek için en yakın ülke olan Türkiye'ye sığınmış ve önemli bir nüfus hareketine neden olmuşlardır. Vatansever (2016: 20-21) Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de dört grup halinde bulunduğu ifade etmektedir. Buna göre ilk grubu, düzenli ve nispeten yüksek gelir sahibi olmaları nedeniyle kamp dışında, daha yüksek standartlarda yaşamayı tercih edenler oluşturmaktadır. İkinci grupta, mevsimlik tarım işçiliği, kayıtsız işçilik, dilencilik gibi düşük ücretli geçici işlerde çalışarak Türkiye'de veya Avrupa'da hayat kurabilecek birikim yapmaya çalışanlar bulunmaktadır. Üçüncü grupta, yasadışı yollarla Avrupa ülkelerine geçiş yapabilmek amacıyla yerleştirildikleri kamplardan ayrılarak, sahil bölgeleri veya kent merkezlerinde bekleyiş içine girenler söz konusudur. Son grupta ise çoğunlukla pasaportsuz olarak Türkiye'ye giriş yapmış ve uzun süredir Türkiye'de bulunan, düşük gelirli sığınmacıların olduğu kabul edilmektedir.

Gerek ülkelerinde, gerekse göç yolculuklarında büyük kayıplar veren ve kötü muamelelere maruz kalan Suriyeli sığınmacılar, hayatta kalmak için asgari yaşam standartlarının altındaki koşullarda yaşamayı göze alarak ülkemize gelmişlerdir. Bugün Türkiye nüfusunun %3'ünden daha fazlasını oluşturduğu bilimsel verilerle ortaya konulan Suriyeli sığınmacıların gerek ekonomik, gerekse sosyo-kültürel açılardan bir takım sorunları da beraberinde getirmiş olduklarını kabul etmemek mümkün değildir. Bu problemin en etkin çözümlerle en kısa süre içinde çözüme kavuşturulması bir zorunluluk halini almıştır. Aksi halde her türlü gecikme ve daha az etkin politikaların güdülmesi kriz durumunun

yaşanmasını kaçınılmaz hale getirecektir.

Günümüz itibarıyla sayıları 3 milyonu aşan Suriyeli sığınmacıların karşı karşıya kaldıkları sorunların başında barınma ve kalacak yer sıkıntısı gelmektedir. Ülkemizde 10 ilde kurulmuş, 15'i çadır kent olmak üzere, 25 göçmen kampı olduğu bilinmektedir (Dedeoğlu, 2016: 10). Kamplarda kalan sığınmacılar kalabalık, soğuk, yağmur geçiren ve yangın tehlikesi bulunan çadırlarda yurt içi ve yurt dışından gelen yardımlarla geçinmeye çalışmalarına rağmen; okul, sağlık hizmetleri, sosyal hizmet birimleri, oyun alanları, çamaşırhane, kantin, tv odası gibi olanaklardan yararlanabilmek adına kamp yaşamını tercih etmektedirler. Kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacılar ise çoğunlukla sosyo-ekonomik düzeyi düşük semtlerde, kendi imkânlarıyla temin ettikleri kiralık konutlarda, birkaç aile bir arada veya metruk binalar ile derme-çatma barakalarda kalmaktadırlar. AFAD tarafından 2014 yılında gerçekleştirilen çalışmalar, Suriyeli sığınmacıların büyük bir kısmının yaşadıkları konutun büyüklüğünü, rahatlığını, iklimine uygunluğunu ve güvenliğini yetersiz bulduğunu ortaya koymaktadır. (Bahadır, Uçku, Varol, Çiçeklioğlu ve Usturalı Mut, 2016: 32-35) Bu da sığınmacıların farkında olmalarına rağmen zorunluluk sebebi ile durumu kabullenmek zorunda kaldıklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Göçün neden olduğu bir diğer olumsuzluk ise artan veya belirli bölgelerde ortaya çıkan sağlık sorunlarıdır. Sığınmacıların göç ettikleri bölgelere taşıdığı bulaşıcı hastalıkların tespit ve kontrolünü sağlamada yaşanan güçlüklerin yanı sıra; gerek daha önce kendilerinde bulunan, gerekse göç sonrası yaşam koşullarına bağlı olarak ortaya çıkan bulaşıcı olmayan hastalıklar, sığınmacıların aile hekimlerine kayıtlı olmamaları sebebiyle tanı, tedavi ve izlem açısından sorun teşkil etmektedir. (İrgil, 2016: 59) Ayrıca, ekonomik şartlara göre değişiklik göstermekle birlikte; içme sularının pet şişelerden veya umumi musluklardan tedarik edilmesi, yemeklerin etraftaki lokantalardan, hazır gıda olarak marketlerden ve hatta çöplerden elde edilmesi, sert sokak zemini üzerine serilen kartonlar ve sınırlı sayıdaki battaniye, yorgan, yastıktan ibaret olan barınma şartları, banyo imkanının yok ya da sınırlı olması, tuvalet ihtiyacının hijyenik açıdan kötü durumdaki umumi tuvaletlerde giderilmesi gibi pek çok husus da sağlık sorunlarını tetikleyici rol oynamaktadır. Bunların yanı sıra; kamp dışında yaşamını sürdüren sığınmacıların herhangi bir sağlık kurumuna kayıtlı olmamaları nedeniyle, gebelik takipleri, bebek izlemleri, aşı taramaları gibi düzenli takip gerektiren sağlık hizmetleri karşılanamamaktadır. (Varol, Terzi ve Altın, 2016: 39-40) Bu da sorunun boyutlarının her geçen gün artarak devam etmesi anlamına gelmektedir.

İstihdam bakımından ele alındığında Suriyeli sığınmacıların hem işveren hem de işçi olarak iş hayatında yer aldıkları görülmektedir. Özellikle ticaret ve sanayi işlerinde

yoğunlaşan Suriyeli sığınmacıların, Mersin ve Gaziantep gibi kentlerde çok sayıda ticari ve sınaî şirket kurdukları veya perakende gıda, lokanta, berber, kahvehane, kuyumculuk gibi işlerde esnaf ve zanaatkâr olarak yer aldıkları görülmektedir. Aynı zamanda iş yeri sahiplerinin, işçi olarak da yine Suriyeli sığınmacıları çalıştırmayı tercih ettikleri ve bu işçilerin aldıkları ücretlerin, yerli işçilerin neredeyse %50 altında olduğu dikkati çeken önemli bir husustur. İnşaat ve mevsimlik tarım işlerinde çalışan Suriyeli işçilerin de yerli işçilerden %25-50 daha düşük ücretlerle çalıştığı bilinmektedir. Bu bakımdan, Suriyeli sığınmacılar gerek işveren, gerekse işçi statüsünde olsunlar, yerli işçilerin istihdamı açısından açık bir tehdit oluşturmaktadırlar. (Lordoğlu, 2016: 42) Bunların yanı sıra, küçük yaştaki çocukların çocuk işçi statüsünde kaçak olarak veya sokakta satıcılık, dilencilik gibi işlerde çalıştırılması da bir diğer önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'nin imzacısı olarak, uyuğu her ne olursa olsun tüm çocukların eğitim hakkı olduğunu savunmakta ve savaş nedeniyle ülkemizde yaşamaya başlamış olan Suriyeli sığınmacı çocuklara asgari standartlarda eğitim sağlamaya çalışmaktadır. Kamplarda yaşayan ve eğitimine ara vermek zorunda kalmış çocukların sene kaybını önlemek için, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından koordine edilen çalışmalar başlatılmıştır. Müfredat içeriği Suriye Ulusal Koalisyonu Yüksek Eğitim Komisyonu tarafından oluşturulan ve Arapça olarak sürdürülmesi belirlenen eğitim için bölgedeki norm fazlası öğretmenler ile Suriyeli gönüllüler görevlendirilmiştir. Ayrıca Türk asıllı Suriyelilerin Türkiye müfredatına uygun eğitim görebilmesi ve Türkçe öğrenmek isteyen Suriyeliler için Türkçe ve mesleki eğitim kursları açılması sağlanmaktadır. (Emin, 2016: 13) AFAD tarafından 2014 yılında yapılan araştırmaya göre kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların %19'u okur-yazar değilken, %61'i ilkokul ve altı eğitim seviyesindedir. Ayrıca kamp dışındaki 6-11 yaş arası çocukların sadece %14'ü eğitime devam ederken, 11 yaş üstü çocukların eğitim düzeyi, müfredat uyumu, dil problemi ile nasıl baş ettikleri gibi bilgilere ulaşamamaktadır. Kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların eğitimleri çoğunlukla sivil toplum kuruluşlarınca işletilen ve belediyelere ya da şahıslara bağlı okullarda sürdürülürken; oturma izni alabilen ailelerin çocukları Türk okullarında, Türkçe eğitim alabilmektedirler. (Bahadır, Uçku, Varol, Çiçeklioğlu ve Usturalı Mut, 2016: 34)

Göç hareketlerinden en olumsuz etkilenen gruplar, en savunmasız durumdaki kadınlar ve çocuklardır. Bu nedenle özellikle kadınların ve kız çocuklarının diğer gruplara kıyasla daha farklı ve özel koruma ihtiyaçları bulunmaktadır. Özellikle 15-49 yaş arası Suriyeli kadınların, üreme sağlığı, gebelikten korunma, doğum, doğum öncesi ve sonrası bakım, vitamin ve mineral takviyeleri, cinsel yolla bulaşan hastalıklar gibi konularda sağlık hizmetlerine ulaşamadıkları veya hiç başvurmadıkları görülmektedir. Bu nedenle istenmeyen

gebelikler, düşük, kötü koşullarda doğum yapmaya bağlı olarak gerçekleşen doğum komplikasyonlarına ve anne ölümlerine sık rastlanmaktadır. (Özgülnar, 2016: 52-53) Suriyeli sığınmacı kadınların, kadının toplumsal statüsü hakkında yaşadıkları sorunlarla ilgili bir diğer etken ise erken yaş evlilikleri ve 13-14 yaş gebelikleridir. Bu konuya “çocuk gelinler” kavramı kapsamında daha detaylı olarak değinilecektir.

“Çocuk Gelin” Kavramı

Her sosyo-kültürel yapının, toplumun devamlılığını ve düzenini sağlayabilmek amacıyla belirlemiş olduğu kendine özgü kuralları bulunmaktadır. Aile kurumu dikkate alındığında toplumun evlenme şekli, evlilik yaşı vb. kuralların da önceden belirlenmiş olduğu ve insanların bu kurallara uymada istekli oldukları bilinmektedir. Ülkemizde, özellikle kırsal kesimlerde yaşayan ailelerin, işgücü kaybını ve mağduriyetini en alt seviyeye indirebilmek için erkek çocuklarını askere göndermeden önce evlendirdikleri görülmektedir. Bunun temelinde yatan düşüncenin, özellikle geleneksel toplumlarda görülen, aileye katılacak olan gelinin, aile için yeni iş gücü olarak algılanmasının yanı sıra; çocuklarını erken yaşta evlendirmenin, sahip olacakları torun sayısına, dolayısıyla aileye katılacak daha fazla iş gücüne olan inancı olduğu tahmin edilmektedir. Böyle bir durumda en fazla mağdur olanlar ise erken yaşta evliliğin sorumluluğunu üstlenmek zorunda bırakılan çocuklar, özellikle kız çocuklarıdır. Çünkü erken yaşta evlendirilen kız çocuğu ailesinden ayrılmakla kalmayıp; bir yandan gittiği aileye uyum sağlamaya çalışırken, diğer yandan hem eşlik hem de geleneksel gelinlik görevlerini yerine getirmeye çalışmaktadır. (Şenol ve Alp, 2012: 249)

Uluslararası belgeler kapsamında yapılan tanımlara göre, bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan, 18 yaş altında gerçekleşen evlilikler “erken evlilik” kabul edilmekte ve çoğunlukla evliliğe maruz kalan bireyin bilinçli rızası olmaması nedeniyle literatürde “erken ve zorla evlilik” şeklinde yer almaktadır. Buna bağlı olarak 18 yaş altında evlendirilen kız çocukları ise “çocuk gelin” olarak adlandırılmaktadır. Erken ve zorla evlilikler hem erkek hem de kız çocukları açısından bir hak ihlali olarak görülmekle birlikte, kız çocuklarının daha erken yaşta evlendirilmesi ve kız çocuklarının erken yaş evliliklerinden daha fazla zarar görüyor olması, konuya kız çocukları açısından daha fazla eğilmeye ve “çocuk gelin” kavramının literatürde yer almasına neden olmuştur. (Aydemir, 2011: 3)

Ülkemizde de “erken evlilik” ve “çocuk gelin” kavramları yasalarla belirlenmiş ve sınırlandırılmıştır. Türk Medeni Kanunu’nun 124. maddesi, on yedi yaşını doldurmamış erkek ve kadının evlenemeyeceğini, ancak olağanüstü durumlarda 16 yaşını doldurmuş erkek ve kadının anne-baba veya vasinin dinlenmesi şartıyla mahkeme kararı ile evlenebileceğini

ifade etmektedir. Buna göre Türk Medeni Kanunu, on yedi yaşını doldurmadan evlenen kız çocuğunu “çocuk gelin” olarak kabul etmektedir. Çocuk Koruma Kanunu ise 18 yaşını doldurmamış bireylerin bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimini tamamlamamış olduklarını, bu nedenle kendilerini koruyamayacaklarını ve her türlü ihmal ve istismara açık olduklarını ifade ederek bu bireyleri “korunmaya muhtaç çocuklar” olarak tanımlamaktadır. Ancak Türk Ceza Kanunu, örtük olarak da olsa 18 yaşının altında evliliğe izin vermektedir. Bu bilgiler ışığında söylenebilir ki, Türk Hukuk sisteminde “çocuk gelin” kavramı farklılık göstermektedir ve kanunlardaki bu boşluklar zaman zaman kullanılmakta, ayrıca erken yaş evlilikleri çoğu zaman resmi kanallarla gerçekleştirilmemektedir. (Şenol ve Mazman, 2012: 506) Toplumun dini nikâhı da yasalara rağmen meşru olarak kabul ediyor olması, bu yola başvurularak erken evliliklerin kolaylaştırılması ve gerçekleştirilmesine zemin hazırlamaktadır.

Erken yaşta evlendirilen çocukların eğitimlerinin yarıda kesilmesi sonucu bireysel gelişimlerini tamamlayamamaları, çocukluk ve gençliklerini yaşayamadan anne-baba olmaya zorlanmaları, çocuk bakımı ve eğitimi konusunda cahil olmaları nedeniyle şiddete başvurmaları gibi psiko-sosyal sorunların yanı sıra; kız çocuklarının fiziksel gelişimini tamamlayamadan cinsel ilişkiye girmeye zorlanması ve hatta tecavüze maruz kalması, annenin kendi fiziksel gelişimini tamamlamadan hamile kalması sonucu oluşan komplikasyonlar ve ölümler, kız çocuklarının kendilerini ve haklarını koruyamayacak yaşta olmaları nedeniyle fiziksel, ruhsal, cinsel ve ekonomik açıdan şiddete maruz kalmaları sonucunda yaşanan psikolojik travma ve intiharlar gibi pek çok sorunla karşılaşmaktadır. (Şenol ve Alp, 2012: 250) Günümüzde hakların yasalarla korunma altına alınmasına rağmen hala yazısız kuralların gücünü devam ettiriyor olması, bu istenmeyen durumların yaşanmasını kaçınılmaz hale getirmektedir.

Türkiye’de ve Dünyada Çocuk Gelinler

Çocuk evlilikleri dünyanın her yerinde görülen bir toplumsal sorun olmakla birlikte, görüldüğü ülkelerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar da erken evlilik uygulamalarını pekiştirebilmektedir. Bir başka deyişle, yapılan araştırmalar erken yaş evliliklerinin yüksek oranda görüldüğü ülkelerin, gelişmişlik düzeyi düşük olan ülkeler olduğunu (Aydemir, 2011: 8) ortaya koymaktadır.

Birleşmiş Milletler İktisadi ve Toplumsal İşler Birimi tarafından 2000 yılında gerçekleştirilen Evlilik Modellemeleri Araştırması da çocuk gelin oranları ile ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arasındaki bağlantıyı destekler niteliktedir. Buna göre, 15-19 yaş

aralığındaki kızların evlenme oranları gelişmiş ülkeler arasında kabul edilen İsveç'te %0,4, Kanada'da %0,6, Finlandiya'da %0,6, Fransa'da %0,6, Japonya'da %0,7, Almanya'da %1,2, Belçika'da %1,6, İngiltere'de %1,7, İspanya'da ise %2,3, Hollanda'da %2,4, İtalya'da %3, ABD'de %3,9 olarak tespit edilmiştir. Bu ülkelerde de önemli oranı geliştirmekte olan ülkelere göre göç edenlerin oluşturduğunu belirtmekte fayda bulunmaktadır. Güney Avrupa ülkelerinden olan Yunanistan'da bu oran %5,5 ve Portekiz'de %5,7 olarak belirlenmiştir. Aynı araştırma verilerine göre, 15-19 yaş aralığındaki kızlarda evlenme oranı, Şili'de %11,7, Azerbaycan'da %12, Arjantin'de %12,4, Peru'da %12,5, Lübnan'da %13,2, Mısır'da %15,9'dur. Görüldüğü gibi ülkelerin gelişmişlik düzeyi düştükçe, çocuk gelin oranları artmaktadır. Bu nedenle çocuk gelin oranlarının dünya genelinde en yüksek olduğu yerler Doğu-Batı-Orta Afrika ülkeleri ile Güney Asya'dır. Doğu Afrika ülkesi olan Mozambik'te bu oran %47,1, Batı Afrika ülkesi olan Nijer'de %61,9, Orta Afrika ülkesi olan Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde %74,2 iken; Güney Asya ülkesi olan Bangladeş'te %51,3 ve Afganistan'da ise %53,7'dir. (Şenol ve Mazman, 2012: 506)

Ülke	Oran	Ülke	Oran
İsveç	%0,4	Portekiz	%5,7
Kanada	%0,6	Şili	%11,7
Finlandiya	%0,6	Azerbaycan	%12
Fransa	%0,6	Arjantin	%12,4
Japonya	%0,7	Peru	%12,5
Almanya	%1,2	Lübnan	%13,2
Belçika	%1,6	Türkiye	%15,5
İngiltere	%1,7	Mısır	%15,9
İspanya	%2,3	Mozambik	%47,1
Hollanda	%2,4	Bangladeş	%51,3
İtalya	%3	Afganistan	%53,7
ABD	%3,9	Nijer	%61,9
Yunanistan	%5,5	Kongo	%74,2

Tablo.1: Birleşmiş Milletler İktisadi ve Toplumsal İşler Birimi tarafından gerçekleştirilen Evlilik Modellemeleri Araştırması'na göre gelişmişlik düzeylerine göre ülkeler ve çocuk gelin oranları.

Aynı araştırmada Türkiye'ye dair oran %15.5 olarak verilse de; verilerin Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nden alınan bilgilere dayanarak elde edildiği, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nde sadece hâkim kararıyla yapılan evliliklerin kaydının bulunduğu ancak sosyolojik anlamda yapılan evliliklerin kayıtlarda yer almadığı, bu nedenle de araştırma verilerinde yer alan bu oranın gerçeği yansıtmadığı ifade edilmektedir. (Şenol ve Mazman, 2012: 506) Erken yaşta yapılan evliliklerin resmi şekilde gerçekleştirilmemiş olması ve yasalara göre 18 yaşının altında evlilik yapmanın mümkün olmaması, rakamların oldukça düşük çıkmasına neden olmuştur. Resmi olarak erken yaşlarda yapılan evlilikler ile sosyolojik anlamda gerçekleştirilen erken yaş evliliklerinin Türkiye ortalamasının ise %30 ile %35 civarında olduğu kabul edilmektedir. (HÜNEE, 2014: 107)

TÜİK tarafından 17 Ocak 2014 tarihinde yapılan yazılı kamuoyu duyurusu ise 2002-2013 yılları arasında gerçekleşen evlilikler içindeki 16-17 yaş çocuk evliliklerini ve 2001-2012 yılları arasında doğum yapan çocuk anne sayılarını gözler önüne sermektedir. Ancak TÜİK yapmış olduğu bu duyuruda yer alan verilerin yalnızca resmi kayıtları yansıttığını, kayıt dışı gerçekleşen evlilik ve doğumları kapsamadığını özellikle belirtmiştir. TÜİK tarafından yayınlanan veriler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Yıl	Toplam Evlenme Sayısı	Evlenen Kız Çocuk Sayısı	Çocuk Gelinlerin Toplam İçindeki Oranı
2002	510.155	37.263	% 7,3
2003	565.468	45.981	% 8,1
2004	615.357	49.280	% 8,0
2005	641.241	51.944	% 8,1
2006	636.121	50.366	% 7,9
2007	638.311	50.723	% 7,9
2008	641.973	49.703	% 7,7
2009	591.742	47.859	% 8,1
2010	582.715	45.738	% 7,8
2011	592.775	42.700	% 7,2
2012	603.751	40.428	% 6,7

Tablo.2:TÜİK, Evlenme İstatistikleri - Evlenen kız çocuk sayısı ve ilgili yıldaki toplam resmi evlilikler içindeki oranı (Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/duyurular/duyuru_1591.pdf?utm_source...utm) (Erişim tarihi: 23.10.2016)

TÜİK tarafından gerçekleştirilen ve tabloda verileri gösterilen araştırmaya göre 2012 yılında yapılan toplam resmi evlenmeler içinde 16-17 yaşında evlenen kız çocuklarının oranı %6,7 ve sayıları 40.428'dir. Kız çocuk evliliklerinin toplam evlenmeler içindeki oranı yıllara göre incelendiğinde 2003 yılında %8,1, 2008 yılında %7,7 olduğu ve 2012 yılında %6,7'ye düştüğü görülmektedir. Buna göre, resmi kız çocuk evliliklerinin, toplam resmi evlenmeler içindeki oranının azalma eğilimi gösterdiği söylenebilmektedir.

Yıl	Toplam Doğum Yapan Kadın Sayısı	Toplam Doğum Yapan Çocuk Anne Sayısı	Doğum Yapan Çocuk Annelerin Toplam Doğum Yapan Kadınlar İçindeki Oranı
2001	1.323.288	53.573	% 4,0
2002	1.229.500	47.512	% 3,9
2003	1.198.853	40.188	% 3,4
2004	1.222.403	37.440	% 3,1
2005	1.243.883	36.623	% 2,9
2006	1.255.106	35.797	% 2,9
2007	1.289.016	35.159	% 2,7
2008	1.294.227	34.729	% 2,7
2009	1.263.289	32.070	% 2,5
2010	1.255.937	29.434	% 2,3
2011	1.241.412	25.677	% 2,1
2012	1.279.864	22.369	% 1,7

Tablo.3:TÜİK, Doğum İstatistikleri – Doğum yapan çocuk anne sayısı ve toplam doğum yapan kadın sayısına oranı (Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/duyurular/duyuru_1591.pdf?utm_source...utm) (Erişim tarihi: 23.10.2016)

TÜİK tarafından gerçekleştirilen ve tabloda detayları verilen araştırmaya göre 2001 yılında doğum yapan çocuk anne sayısı 53.573 iken, 2012 yılında bu sayı 22.369'a düşmüştür. Doğum yapan kadınlar içinde çocuk anne oranı 2001 yılında %4 iken, 2012 yılında %1,7'ye düşmüştür. Buna göre, Türkiye'de çocuk annelerin yaptığı doğumların sayısı her geçen yıl azalmakta olduğu söylenebilmektedir.

Türkiye'de özellikle son yıllarda yapılan araştırmalar başta Güneydoğu Anadolu olmak üzere pek çok bölgede, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde erken evlilik ve çocuk gelin

vakalarına sıkça rastlandığını ortaya koymaktadır. Kimi ailelerde kız çocuğu büyüdükçe aileye yük olarak görülüp, bir an önce evlendirilerek başlık parası vb. geleneklerle maddi kazanç elde etmek istenirken; kimi ailelerde ise kız çocuğunun, içinde bulunulan kötü sosyo-ekonomik şartlardan evlenerek kurtulması amaçlanmaktadır. Ancak sosyo-ekonomik nedenlere dayalı olarak ortaya çıkan bu durumun kaynağı her zaman aileler olmamaktadır. Yapılan bazı araştırmalar kız çocuğunun, hem kendisini hem de ailesini içinde bulunduğu kötü sosyo-ekonomik şartlardan kurtarmak amacıyla, evlenmeye razı olduğunu ortaya koymaktadır. (Aydemir, 2011: 17) Böyle bir durumda istenmeyen bir durumdan kurtulmaya çalışılırken çok daha arzu edilmeyen bir durum ile karşılaşılabilir. Bu da sorunların artarak devam etmesi anlamına gelmektedir.

Türkiye'nin Suriyeli Çocuk Gelinleri

Göçün en savunmasız mağdurlarının çocuklar ve kadınlar olduğu üzerinde fikir birliği söz konusudur. Kadının statüsünün düşük olduğu ülkelerden gelen bu kadınlar, bulundukları ülkelerde cinsel ve fiziksel istismar, sömürü ve mal ve hizmetlerin dağıtımında ayrımcılık gibi toplumsal cinsiyete dayalı sorunları daha belirgin olarak yaşamaktadırlar. Bu kadınlar arasında erken yaş evlilikleri ve erken gebelikler de göze çarpan bir diğer önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun yayınlamış olduğu Suriye Krizi Bölgesel Aylık Raporları'nın ortaya koyduğu verilere göre (UNFPA, 2015(38): 2) ülkemizdeki 2.154.826 Suriyeli'den 538.707'sini üreme çağında kadın ve genç kızlar oluşturmaktadır ve bunlardan 34.320'si gebedir. Ancak Türk Tabipler Birliği'nin 2014 yılında yayınladığı "Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu"na göre, Suriyeli sığınmacı kadınların Türkiye'de bulundukları süre içinde cinsel sağlık, aile planlaması, gebelik taraması gibi konularda herhangi bir yardım almadıkları belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun raporlarında (UNFPA, 2015(39): 7) bugüne dek 2667 kadına üreme sağlığı danışmanlığı verildiği, 571 kadının cinsiyete dayalı şiddet danışmanlığı aldığı ve 17'sinin cinsel şiddet mağduru olduğu belirtilmektedir. (Özgülnar, 2016: 52-53)

Suriyeli sığınmacılar kız çocuklarda erken yaş evliliklerini, kızlarının ekonomik yüklerinin olmaması, kalacak daimi bir evlerinin olması, namus ile ilgili bir sıkıntı yaşamaması gibi nedenlerle onaylamaktadırlar. Bu, kendi sosyo-kültürel yapıları içinde meşrulaştırdıkları bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak günümüzde yerel halk arasında Suriyeli kadınlarla çok eşliliğin yaygınlaşması ve evliliğin bir maddi çıkar unsuru haline gelmesi bir sorun haline gelmektedir. Çünkü evlenmek isteyen yetişkin erkekler, aracılara başvurmakta

ve genç Suriyeli kadınlarla evlenebilmek için aracılara ücret ödemektedirler. Suriyeli aile açısından kızlarını evlendirmek, bir taraftan kızlarının hayatını kurtarmak anlamına gelirken, diğer taraftan maddi kazanç kapısıdır. Ancak burada göz ardı edilen en önemli etken, çocuk yaştaki kızın istismarıdır. (Özg  n  r, 2016: 52-53) Bu kızları istismar edenlerin hiç kuşkusuz sadece bu kızlarla evlenenler değil, aracılar ve aynı zamanda kızlarını istismar ettiklerinin farkında olmayan aileleri olduğunu belirtmek gerekir.

Polis Akademisi Suç Araştırmaları ve Kriminoloji Araştırma Merkezi (SAMER) tarafından 11-13 Aralık 2015 tarihlerinde Antalya'da gerçekleştirilen sempozyumda "Türkiye'deki Suriyeli mülteci kız çocuklarının maruz kaldığı cinsel istismar" konusu tarti ılmış; işlenen konularda gerek kamp içinde, gerekse kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın ve çocukların kadın tacirlerinin eline d  me riskiyle karşı karşıya olduğu, Suriyeli küçük kızların imam nikâhıyla kuma yapılmasının yaygınla tı ı ve ya  sınırının 11- 12'ye kadar d   t    ifade edilmiştir. Ayrıca kadın ve çocukların nikâh görüntüüsü verilerek ticaretinin yapıldığı, zorla çalıştırılan ve fuhuş yaptırılan kız çocuklarının ya  ortalamasının 12'ye kadar d   ebildi i belirtilmiştir. (Türkay, 2016: 72)

MAZLUMDER (2014) tarafından hazırlanan bir başka raporda ise Suriyeli sığınmacı kadınların yaşadığı bir diğer istismar türünün erken yaşta ikinci veya     nc  e  olarak, çok e li evlilikler yapmaya zorlanması olduğu belirtilmiştir. Raporda, bunların yanı sıra kaçak geçişlerin yapıldığı sınır iller başta olmak üzere, yerleştikleri pek çok bölgede insan tacirleri tarafından seks kölesi yapılması ve fuhuş sektöründeki diğer kadınlara nazaran çok daha ucuz ücretlere çalıştırılması gibi ileri düzeyde bir istismara dikkat çekilmiştir. Ayrıca raporda, kadın ve genç kızlarla yapılan kısa sürekli evliliklerin ve fuhuşun yaygın hale gelmesinin, cinsel yolla bulaşan hastalıkları artırması gibi beraberinde getireceği diğer tehlikelere de yer verilmiştir. ( zg  n  r, 2016: 54) Bu veriler Suriyeli sığınmacı kız çocuklarının ne derece büyük bir risk altında olduğunu gözler önüne sermektedir.

Basında Suriyeli  ocuk Gelinler

Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak ülkemize giriş yapması ve erken ya  evliliklerini olağan karşılaması nedeniyle, hali hazırda bir toplumsal sorun olan " ocuk gelin" vakalarında artış ya andı ını ve bu durumun beraberinde pek çok sorunu getirdiğini daha önce belirtmiştik. Suriyeli  ocuk gelinler hakkında basında çıkan haberler de konu hakkındaki somut gerçekler ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Yazılı basında yer alan haberlerden birkaçına bakacak olursak:

~ Suriye'den Göç Çocuk Gelin Sayısını Arttırdı (Haberler.com – 4.06.2014)

"Bursa'da Mor Salkım Kadın Dayanışma Derneği tarafından başlatılan 'Gelinlik Giydirildi, Çocukluk Sobelendi' projesi ile çocuk gelin sorununa karşı ilçelerde anne ve babalar, öğretmenler, öğrenciler ve kamu görevlileri eğitilecek. Mor Salkım Derneği Başkanı Dilek Üzümcüler, çocuk gelin sayısının her yıl arttığını belirterek, "Suriye'den çok göç aldık. Maddi sıkıntılar nedeniyle aileler çocuklarını başlık parası, imam nikahı ile para karşılığı evlendiriyor. 2012 yılında 160 bin iken 2014 yılında Türkiye'de çocuk gelin sayısı 181 bini aştı" dedi."

(Kaynak: <http://www.haberler.com/suriye-den-goc-cocuk-gelin-sayisini-arttirdi-6119277-haberi/>) (Erişim tarihi: 29 Ekim 2016)

~ Türkiye'nin Çoğalan Suriyeli Çocuk Gelinleri (Bianet – 20.09.2014)

"Özellikle erken yaşta zorla evlilikler ve çocuk istismarının yoğun bir şekilde yaşandığı ülkemizde, sığınmacı kadınların büyük zorluklarla karşılaşmayacaklarını düşünmek gibi bir olanak ne yazık ki mümkün değil. Medyada çok fazla yer almayan mülteci kadınlara yönelik artan taciz ve tecavüz vakaları ile ilgili bilgiye çeşitli kuruluşların yayınladıkları raporlar sayesinde ulaşabiliyoruz. MAZLUMDER raporuna göre; Batman Barosu Kadın Hakları Komisyonu Üyesi avukat Seçil Erpolat, Batman'da da küçük yaşta Suriyeli kızların çoğu zaman komisyoncuların aracı olduğu, imam nikâhı ile ticarete dönüşmüş evliliklerle istismar edildiğini ve özellikle çocukların başlık parası adı altında belirli bir ücret karşılığında evlendirilmesi durumunun çok sık yaşandığını belirtiyor."

(Kaynak: <http://bianet.org/biamag/toplumsal-cinsiyet/158617-turkiye-nin-cogalan-suriyeli-cocuk-gelinleri>) (Erişim tarihi: 29 Ekim 2016)

~ "Mülteci Kız Çocuklarının Evlendirilmesine Göz Yummayın" (Bianet – 10.12.2014)

"Aralarında kadın ve çocuk hakları örgütlerinin de yer aldığı 36 örgüt ortak yaptığı açıklamada, özellikle son bir yıldır Suriye, Rojova, Şengal ve Kobanê'daki savaştan kaçmak zorunda kalan binlerce kişinin Türkiye'de en temel ihtiyaçlarının dahi karşılanamadığı koşullarda, her gün ayrımcılık ve şiddetle yüz yüze gelerek hayatta kalma mücadelesi sürdürdüğünün altı çizildi."

Açıklamada, böylesi kırılğan durumlarda ilk gözden çıkarılan ya da ilk "göz koyulan" kız çocuklarının, tecavüz tehlikesine karşı koruma, başlık parası, bakım yükünden kurtulma gibi bahane ve nedenlerle Türkiye vatandaşları ya da kendi vatandaşlarıyla evlendirildiklerine ilişkin iddialara dikkat çekildi. Ancak bu iddiaların araştırılması yönünde herhangi bir çalışmanın başlatılmamış olmasının, devlet yetkililerinin bilgisi dâhilinde gerçekleştiğine dair kamuoyu nezdinde şüphe uyandırdığı belirtildi."

Açıklamada, kız çocuklarının evlendirilmesine göz yummanın evlilik içi tecavüze uğramalarına seyirci kalmak anlamına geleceği belirtilerek sorumlular göreve çağrıldı."

(Kaynak: <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/160665-multeci-kiz-cocuklarinin-evlendirilmesine-goz-yummayin>) (Erişim tarihi: 29 Ekim 2016)

~Suriyeli Çocuk Gelin Kadınlar Günü'nde Canına Kıydı (İHA – 8 Mart 2016)

“Edinilen bilgiye göre, Suriye’nin Halep şehrinde yaşayan MafeZafur (15), 2015 yılı Ağustos ayında teyzesinin oğlu İbrahim Hüseyin ile evlendirildi. Daha sonra kocası ile birlikte Türkiye’ye gelerek Kayseri’de yaşamaya başlayan Zafur’un evliliği sadece 6 ay sürdü. Kocasından terk edilip sokağa atılan Zafur, yaklaşık 1 ay önce Gaziantep’in Şehitkamil ilçesi İncesu Mahallesi’ndeki kırsal alanda bulunan besi çiftliğinde çalışan ağabeyi Cihat Zafur’un yanına geldi.

Annesi ile diğer 6 kardeşi Suriye’de olan MafeZafur, eşi tarafından terk edildikten sonra, besi çiftliğinde çalışan ağabeyi Cihat Zafur (19) ve amcasının oğlu Cuma Zafur (14) ile birlikte bir kamyonetin kasasında yaşamaya başladı. MafeZafur’un son zamanlarda ağır bir bunalım yaşadığı öğrenildi. MafeZafur’un sabah saatlerinde yalnız olduğu bir sırada, içinde bulunduğu psikolojik durumu kaldıramadığı için çiftlikte bulunan av tüfeğini boynuna dayayarak tetiği çektiği iddia edildi.”

(Kaynak: <http://www.ih.com.tr/haber-suriyeli-cocuk-gelin-kadinlar-gununde-canina-kiydi-542062/>) (Erişim tarihi: 30 Ekim 2016)

Sonuç

Erken yaş evlilikleri ve çocuk gelinler hem yasal olarak suç teşkil etmesi bakımından, hem de sağlıklı nesillerin yetişmesine zarar veren bir etken olması bakımında gerek dünyada, gerekse ülkemizde dikkati çeken ve üzerinde hassasiyetle durulması gereken önemli bir sorundur.

Son yıllarda Suriye’deki savaştan kaçarak, sığınmacı olarak ülkemize giriş yapan ve bugün sayıları neredeyse 3 milyonu bulan Suriyeliler ise sağlık, eğitim, istihdam, ekonomi, suç gibi pek çok olumsuzluğu beraberinde getirmesi nedeniyle sorun olarak nitelendirilirken, bunlara bir de çocuk gelin vakalarındaki artışlar eklenmiştir.

Zihinsel ve fiziksel gelişimini henüz tamamlamamış, çocuk yaştaki kızların evlenmesi ve erken yaşta anne olması, başta kendi fiziksel ve psikolojik sağlıkları açısından kötü sonuçlara sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra, eğitimsiz olması ve kendisinin çocuk yaşta olması nedeniyle çocuk büyütebilecek bilinç ve olgunluğa sahip olmaması nedeniyle, doğan çocuğun bakımı, eğitimi, sağlıklı bir yetiştirme ortamı da mümkün olamamaktadır. Genç annenin çocukluk ve gençlik dönemlerini yaşayamadan çok fazla sorumluluk altına itilmesi; bir yandan ailesinden ayrı kalmanın ve yeni bir ailede “gelin” olarak yer almanın neden olduğu baskı ile mücadele ederken, diğer yandan bir “eş” ve “anne” olarak görevlerini yerine getirmeye çalışması anlamına gelmektedir. Bu durum genellikle çocuğun psikolojik çöküntülerle erken yaşta tanışmasına sebep olmakta ve çoğunlukla depresyon, şiddet eğilimi, evden kaçma, cinnet, intihar gibi travmatik sonuçlara yol açabilmektedir.

Suriyeli sığınmacıların kendi sosyo-kültürel yapıları içinde kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi hali hazırda normal karşılanırken, başka bir ülkede zor şartlar altında yaşam mücadelesi veriyor olmaları bu durumu meşrulaştırmış ve yaygınlaştırmıştır. Bir yandan kızlarının kalacak daimi bir evi, ona bakacak bir ailesi olması ve namusunun korunması gibi sebepleri öne sürerek 18 yaş altı kız çocuklarının evlenmesine müsaade eden aileler, diğer yandan “başlık parası” karşılığında kızlarını evlendirerek durumu kısa süreliğine de olsa maddi kazanç haline dönüştürebilmektedirler.

Kız çocuğunun evlendirilmesi sonucu maddi kazanç elde edilmesi, bu durumun ticarete dökülmesine ve kız çocuklarının para karşılığında kısa süreli olarak evlendirilmeye başlanmasına, dolayısı ile de ticari meta haline getirilmesine sebep olmuştur. Hem herhangi bir kurumda vatandaş veya göçmen olarak resmi kayıtlarının bulunmaması, hem de yaşları itibarıyla resmi nikâh kıyılmıyor olması, imam nikâhıyla geçici süreli evliliklerin önünü açan faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece, kız çocuklarının para karşılığında birkaç aylık sürelerle imam nikâhıyla evlendirilmeleri, taraflar açısından yasal zorunluluklarının olmaması, bir süre sonra özellikle evlendirilen kızlar ve doğan çocukları açısından istenmeyen ve çözümü de üretilemeyen çok büyük problemlerin başlangıcı ve habercisi olabilmektedir.

Yapılan araştırmalar bu durumun yalnızca erken evliliğe maruz kalan kız çocuğunu değil, toplumun bütününe ilgilendiren başka sorunlara da sebep olduğunu ortaya koymaktadır. Suriyeli sığınmacı kız çocuklarının kadın ticaretine maruz kalması, fuhuşa zorlanması, cinsel yolla bulaşan hastalıkların bu bölgelerde artış göstermesi gibi sorunların yanı sıra; yasal olmayan çok eşli evliliklerin artması, boşanmaların artması, aile planlaması yapılamaması, aile yapısında ve sosyo-kültürel yapıda meydana gelenler bozulmalar da bu durumun meydana getirdiği önemli sorunlardan sadece birkaçı olarak yansımaktadır.

Suriyeli sığınmacı ve erken yaş evlilikleri sorununun çözümü için yapılması gereken şeylerin başında ülkeye giriş yapan her bir sığınmacının kayıt altına alınarak, sağlık ve sosyal hizmet birimleri tarafından düzenli takibinin sağlanması gerekmektedir. Özellikle kadın ve çocukların beslenme, eğitim, sağlık, barınma ihtiyaçları öncelikli olarak karşılanmalı ve öz bakım, aile planlaması, temel hak ve özgürlükler gibi konularda bilinçlenmeleri sağlanmalıdır. 18 yaş altındaki kız veya erkek hiçbir çocuğun evlenmeye zorlanmaması için aileler bilinçlendirilmeli ve yasal olarak takibi yapılmalıdır. Aksi taktirde erken yaş evlilikleri ve çocuk gelin – çocuk anne vakaları kontrol edilemez boyutlara ulaşacak, bu durum yalnızca Suriyeli sığınmacıları değil, bizim sosyo-kültürel yapımızı da olumsuz olarak etkilemeye artarak devam edecektir.

Göçün en fazla kadınları ve çocukları mağdur ettiği üzerinde fikir birliğinin olduğundan daha önce bahsetmiştik. Ancak sığınmacı olduğunda yaşanan sıkıntıların çok daha fazla olduğu da bilinmektedir. Buna göre ülkemize son yıllarda Suriye'den sığınmacı olarak gelen kadınların sayısının erkeklerden daha fazla olması ve kadınların gittikleri ülkeye en kısa süre içinde uyum sağlayarak ailelerinin uyumunu daha kolaylaştırmak gibi çok önemli fonksiyonlarının olması, onlar için sorumluluğun boyutlarını çok daha büyük hale getirmektedir.

Kadın, sığınmacı olduğu ülkede kendi ayakları üzerinde durabilmeyi başarmak, kültürler arasında uyumu sağlamak ve ailesinin başta yemek, hijyen, sağlık, eğitim, vb. fonksiyonlarını yerine getirmek gibi görevleri, sanki ülkesinde ev içi rollerini yerine getiriyormuş gibi en azami şekilde yerine getirmeye çalışmaktadır. Buna yaşının küçüklüğü, farklı bir kültürde yaşamının sıkıntıları ve sığınmacılığın sıkıntıları da eklenince bazen katlanılamaz boyutlara uzanmaktan kaynaklanan istenmeyen durumlar yaşanabilmektedir. Bu sorunlara işaret ederek etkin politikaların üretilmesi ve uygulanılmaya konulmasının ne derece hayati öneme sahip olduğuna dikkat çekmenin gerekliliğine vurgu yapmak istiyoruz.

Kaynakça

Akkaya, Taylan (1979), Göç ve Değişim, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları

Aydemir, Elvan (2011), Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler, USAK Raporları, No: 11-08, Ankara: USAK Yayınları

Bahadır, H., Uçku, R., Varol, Z. S., Çiçeklioğlu, M., Usturalı Mut, A. N. (2016) "Kamp Dışında Yaşayan Sığınmacılar; Çalışma, Gelir, Eğitim, Barınma, Su, Banyo ve Beslenme Koşulları", Savaş, Göç ve Sağlık, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları

Balcıoğlu, İ., Kocabaşoğlu, N., Savrun, M. (2000) Suç, Göç, Çocuk, Yeni Symposium, Sayı:38, Cilt:2, s. 51-55

Başak, Cengiz (2011), Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler, Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayınları

Emin, Müberra Nur (2016), Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları, Analiz Dergisi, Sayı: 153, İstanbul: SETA Yayınları

Erkan, Rüstem (2002), "GAP Bölgesinde Nüfus Hareketleri ve Göç", GAP Yöresinde Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını

Esentürk Ercan, L., (1998), "Yabancı Uyruklu ve Türk Üniversite Öğrencilerine Ait Sorunların Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.

Fichter, Joseph (1990), Sosyoloji Nedir? (Çev. N. Çelebi), Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları

Gürel; Sümer, (2001), "Türkiye'de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı", 21. Yüzyılın Karşısında Kent ve İnsan (Ed: F.Gümüüşçüoğlu), İstanbul: Bağlam Yayınları

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2014), "2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması", Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü

Hassoy, Hür (2016), "Sığınmacılara İlişkin Genel Durum", Savaş, Göç ve Sağlık, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları

İçduygu, A.,Ünalın, T (1998), "Türkiye'de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri", Türkiye'de İç Göç, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları

İrgil, Emel (2016), "Suriyeli Sığınmacılarda Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar Sorunu",Savaş, Göç ve Sağlık, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları

Kartal, S. Kemal, (1978), Kentleşme ve İnsan, Ankara: TODAİE Yayınları,

Lordoğlu, Kuvvet (2016) "Göçmenler ve Çalışma Hayatlarından Özetler", Savaş, Göç ve Sağlık, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları

MAZLUMDER (2014), Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu, [http://mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DI%C5%9EINDA%20YA%C5%9EAYAN%20KADIN%20SI%C4%9EINMACILAR%20RAPORU\(9\).pdf](http://mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DI%C5%9EINDA%20YA%C5%9EAYAN%20KADIN%20SI%C4%9EINMACILAR%20RAPORU(9).pdf) (Erişim Tarihi: 26 Ekim 2016)

Özer, İnan (2004), Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme, Bursa: Ekin Kitabevi

Özgülnar, Nuray (2016), “Kadınların Sorunları”, Savaş, Göç ve Sağlık, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları

Özkalp, Enver (1990), Sosyolojiye Giriş, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Şenol, D., Alp, Y. E. (2012), “Çocuk Gelin ve Çocuk Dul Kadınlara Kırıkkale Örneğiyle Sosyolojik Bir Bakış”, Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları

Şenol, D., Mazman, İ. (2012) “Erken Yaşta Evlilik: Çocuk Gelinler”, Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları

TUİK (2014), Çocuk Gelinlere İlişkin Kamuoyu Duyurusu, http://www.tuik.gov.tr/duyurular/duyuru_1591.pdf?utm_source...utm (Erişim tarihi: 23 Ekim 2016)

Türkay, Mehtap (2016), “Çocukların Sorunları”, Savaş, Göç ve Sağlık, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları

UNFPA (2015), Regional Situation Report For Syria Crisis, Issue:38 http://www.unfpa.org/sites/default/files/resourcepdf/UNFPA_REGIONAL_SITUATION_REPORT_FOR_SYRIA_CRISIS_ISSUE_38_OCT_2015.pdf (Erişim Tarihi: 25 Ekim 2016)

UNFPA (2015), Regional Situation Report For Syria Crisis, Issue:39 http://www.unfpa.org/sites/default/files/resourcepdf/UNFPA_REGIONAL_SITUATION_REPORT_FOR_SYRIA_CRISIS_ISSUE_39_NOV_2015.pdf 7.

Varol, Z. S., Terzi, C., Altın, Z. (2016), “Kamp Dışında Yaşayan Sığınmacılara Dair Bir Değerlendirme Örneği: İzmir’de Sokakta Yaşayan Suriyelilerin Sağlık Durum Değerlendirmesi”, Savaş, Göç ve Sağlık, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları

Vatansever, Kevser (2016), “Sığınmacıların Kamplardaki Sorunları”, Savaş, Göç ve Sağlık, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları